

Siiraa-Lakk.4

Description

Gosoota Arabaa yeroo durii Makkaa fi naannawa ishii turan

Gosoota Arabaa yeroo sanii beekun Nabiyyin (SAW) gosa kamirraa akka taâ€™e salphatti hubanna. Hundeen Arabaa bakka sadiitti qoodamu:

1-Araboota badan (Al-Arabul Baa’idatu)-Araboota yeroo durii seenaan isaanii xiqqoo beekkamu fi mallatoleen isaanii badaniidha. Araboonni kunniin gosoota akka Aad, Samuud, Jadis, Amaaliqah fi kan birooti.

2-Araba Qulqulluu (Al-Arabul-Aaribatu)â€“ Kunniin Araboota Yaâ€™rub bin Yashjub bin Qahxaani irraa dhufaniidha. Araboota Qahxaaniyyah jedhamunis ni waamamu. Bakki isaanii jalqabaa Yamani.

3-Araboota Araba taasifamanâ€“ Araboonni kunniin sanyii Ismaa’îl irraa kan dhufaniidha. Araboota Adnaaniyyah jedhamunis ni beekkamu. Adnaan sanyii Ismaa’îl irraa kan dhufedha. Nabii Ibraahim (AS) Makkaatti Haajaraa fi mucaa isaa Ismaa’îlin dhiisee erga deeme, Ismaa’îl guddachuun Araboota naannoo san jiran gosa Jurhum jedhamtu irraa niiti fuudhe. Sababa kanaan, dhiigni Ismaa’îli fi kan gosa Araba kuni walitti makamuun Araba taasifaman. Ismaa’îl (aleyh salaam) ijoolle baay’ee hore. Boodarra ijoolleen kunniin gosa of danda’u ta’uun naannoo Arabaa adda addaatti facaan. Gariin gara Sooriyaa, gariin gara Hijaaz, gariin gara Yamani fi bakka adda addaa deeman.

Sanyiin Ismaa’îl Makkaan keessas yeroo dheeraaf turanii jiru. Kanniin keessaa Adnaan beekkamaadha. Adnaan akaakanyuu 21ffaa Nabiyyiiti.[\[1\]](#)

Gosa Qureesh[\[2\]](#)

Nabiyyiin (SAW) gosa Qureesh jedhamtu irraa kan bahaniidha. Qureesh eenyudhaa? Eessarraa dhufan? Jennee yoo gaafanne galmee seenaa keessatti haala kanaan arganna:

Nabii Ismaa’îl (aleyh salaam) Makkaan keessa erga qubatee Arabiffas baratee, gosa Jurhum irraa niiti fuudhe. Ijoolleen isaas ni baay’atan. Kabajamoo fi barakaa kan qaban ta’an. Sanyii Ismaa’îl keessaa Adnaan hundee Qureeshotaati. Adnaan ijoolle baay’ee qabaa ture. Isaan keessaa beekkamaan Ma’ad bin Adnaan. Ma’ad booda ilmi isaa Nizaar ni dhufe. Nizaar booda ijoolleen isaa lamaan gosoota Arabaa gurguddaa uuman ni dhufan. Ijoolleen tunniinis: Rabi’a fi Mudar. Jarri lamaan kunniin ijoolle horuun, ijoolleen isaanii gosa uumanii bakka adda addaatti facaan.

Qureeshonni ijoollee Fihr bin Maalik bin Nadr bin Kinaana ti. Kinaan sanyii Mudar irraayyi. Ijoolleen Fihr bin Maalik â€•Qureeshâ€• jedhamuun wamaman. Maqaan kuni Araboota keessatti beekkamaa ta’u. Ammas, Qureeshonni (ilmaan Fihr bin Maalik) gosoota baay’ee qoqqoodaman. Isaan keessaa bebbeekamoon: Jumah, Sahm, Adiyy, Makhzuum, Taym, Zahrah fi ijoollee sadan Qusayy bin Kilaab. Isaanis: Abdu Daar bin Qusayy, Asad bin Abdul Uzza bin Qusayy, Abdul Manaaf bin Qusayy.

Abdul Manaaf bin Qusayy gosoota afuritti qoodame: Abdu Shams, Nawfal, Muxxalibi fi Haashim. Garuu Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aala maatii Haashim keessaa Nabii Muhammad bin Abdullah bin Abdul-Muxxalib bin Haashim filate. Ergamaan Rabbi (SAW) akkana jedhan: â€œRabbiin sanyii Ismaaâ€™il keessaa Kinaana filate, Kinaana keessaa immoo Qureeshota filate, Qureeshota keessaa immoo ilmaan Haashim filate, ilmaan Haashim keessaa ana filate.â€• [Sahihih Muslim 2276](#)

Keessumayyuu gosoota Qureeshotaa beekkamoo armaan olii beekun, sababoota gurguddaa nabiyyiif diina akka taâ€™an isaan taasise keessaa tokko ni barra.

Sanyii fi gosoota Nabiyyiin (SAW) keessaa bahan kanneen armaan olitti tarreessinee haala kanaan guduunfun ni dandaâ€™ama:

Ibraahimâ€™ Ismaaâ€™ilâ€™, â€™Adnaanâ€™ Maâ€™adâ€™ Nizaarâ€™ Mudarâ€™, â€™Kinaanaâ€™.. Fihir bin Maalikâ€™.. Abdul Manaaf bin Qusayy (gosa Qureeshota keessaa tokko)â€™ Haashim â€™ Abdul Muxxalib â€™ Abdullahâ€™ Muhammad (SAW)

(â€™.â€™ sanyiin baayâ€™een isaan jidduu jiraachu agarsiisa)

Makkaan Keessatti Sanama (Taabota) gabbaruun akkamitti jalqabamee?

Sanama jechuun suuraa wanta lubbuu qabus taâ€™mi kan hin qabne namoonni kaasun ykn bocuun kan gabbaraniidha. Wanti namoonni muka ykn dhagaa irraa bocun gabbaran sanama. Ingiliffaan â€™Idolâ€™, Amaariffaan, â€™Xaawotâ€™ jedhama. Taabonni Afaan Oromootinis Amariffanis waan itti fayyadamaniif sanama haala guutu taâ€™teen bakka buâ€™a jedhee hin yaadu. Garuu itti dhiyaata. Taabonni sanama keessaa gosa tokko jechuu dandeenya. Taabonni Kiristaanonni baadhatani fi waaqefatan, muka waan taâ€™eef sanamni mukas dhagaas wanta biraas of keessatti qabata. Kanaafu, Afaan Oromootin sanama jenne yoo fayyadamne yaad-rimee balâ€™aa dabarsa.

Araboonni Makka fi naannawa ishii jiran amanti Ibraahimi fi Ismaaâ€™il irra turan. Amantin kuni Rabbiin tokkichoomsu fi wanta biraa Isa waliin gabbaru dhiisudha. Kuni Islaama. Nabii Ibraahim ijoollen isaa amanti kana akka qabatanii fi irratti duâ€™an garmalee jabeesse dhaamef. Sanama gabbaru irraa, Rabbiin isaa fi ijoollee isaa akka eegu ni kadhate.

هَيْمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ ءَامِنًا وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ ﴿٣٥﴾ رَبِّ إِنَّهُمْ
مِنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣٦﴾

â€™Yeroo Ibraahim [akkana] jedhe [yaadadhu], â€™Gooftaa kiyya! Biyya tana (Makkaan) tasgabbootu taasisi. Anaa fi ilmaan kiyyas sanama gabbaru irraa fageessi. Gooftaa kiyya! Dhugumatti isaan namoota irraa baayâ€™ee isaanii jallisanii jiru. Namni na hordofe, dhugumatti inni anarraayi. Namni na dide immoo dhugumatti Ati Araaramaa, Rahmata Godhaadha.â€™
Suuratu Ibraahim 14:35-36

â€™Dhugumatti isaan namoota irraa baayâ€™ee isaanii jallisanii jiru.â€™ Kana jechuun sababa sanamaatin namoonni baayâ€™een jallatani jiru. Wanta isaan hin fayyanne gabbaruun karaa haqaa irraa jallatan. â€™Namni na hordofe, dhugumatti inni anarraayi.â€™ Namni tawhiida fi hojii Rabbiif qulqulleessu ani ittiin dhufeen hordofe, inni ana irraayyi. Namni namoota jaallatee fi hordofe, isaan

waliin taâ€™TMa. â€œNamni na dide immoo dhugumatti Ati Araaramaa, Rahmata Godhaadha.â€• Kuni warroota karaa isaa hordofuu didanii fi jallataniif yommuu Nabii Ibraahim (aleyh salaam) Rabbiin irraa araaramaa fi rahmata kadhatu mararfannaa isaa agarsiisa.[3]

Kanaafu, Makka iddoo sanamni itti gabbaramu (waaqefatamu) osoo hin taâ€™TMin iddoo Rabbiin tokkichi itti gabbaramu turte. Garuu adeemsa keessa amantiin Nabii Ibraahimi fi Ismaaâ€™TMil jijjiramu eegale. Namni jalqabaa sanama Makkaan keessa seensisee, â€œAmr bin Aamir bin Luhayyâ€• jedhamudha. Namni kuni hogganaa isaanii ture. Inni nama jalqabaa amanti Ismaaâ€™TMil irraa jallatee fi sanama dhaabun namoota akka gabbaran itti kakaasedha. Yeroo tokko Makkaan irraa gara Sooriyaa daldalaaf deeme. Achitti namoota sanama gabbaran ni arge. Inni gocha kana garmalee dinqisifachuun sanama garii fidee Makkaan keessatti dhaabe. Ergasii namoonni garmalee akka ol-guddisanii fi gabbaran itti ajaje.[4]

Namni kuni ammas wanta Rabbiin haraama hin goone haraama godhe, horii keessatti wanta duraan hin jirre ni uume. Akkuma bakka garii Oromoo keessatti kuni horii wadaajati hin tuqamu jedhani adda baasan innis kuni horii sanamaaf gadi dhiifame hin tuqamu jechuun labse. Kuni hundi wanta Rabbiin hin hayyamneedha. Wanta tokko haraama ykn halaala kan godhu Rabbiin qofa. Ilmi namaa olkaâ€™TMe ragaa tokko malee kuni haraama, kuni halaala jechuu hin dandaâ€™TMu. Namni armaan olii kuni badii guddaa waan hojjateef Nabiyyiin (SAW) akkana jedhan:

â€œAmr bin Aamir bin Luhayy Kuzaaâ€™TMiy marâ€™TMimaa isaa ibidda keessa kan harkisuu taâ€™TMee isa arge. Inni nama jalqabaa sawaaâ€™TMiba godheedha.â€• (Sawaaâ€™TMiba jechuun sanamaaf jedhanii horii gadi lakkisuudha. Horiin kuni homtu itti hin feâ€™TMamu. Bilisa taâ€™TMa)â€• [Sahiih Al-Bukhaari 3521](#)

Ammas akkana jedhamee jira: Qureeshota keessatti sanama gabbaruun kan jalqabame suuta suutani. Namoonni gariin yommuu Makkaan irraa gara biraa deeman dhagaa Harama (Kaâ€™TMabaa fi naannawa ishii) irraa fuudhanii of waliin deeman. Kanas kan godhan iddoo qulqulluu kana (Harama) kabajuu fi yaadachuufi jedhaniiti. Hanga dhagaa isaanitti bareede gabbaran gahanitti gocha kana itti fufan. Dhaloonni boodarra dhufees sababa dhagaan itti gabbaramuu fi kabajamuu jalqabamee wallaalan. Qureeshonni akkuma biyyoota naannawa isaanii dhagaa gabbaruutti gammadan.[5]

(Seenaa keessatti sheyxaanni suutuma suutaan namoota karaa haqaa irraa jallise jira. Jalqaba wanta xiqqoo irraa akka eegalan isaanitti hasaasa. Ergasii hanga amanti keessaa bahanitti wanta guddaa bira gahu. Seenaa keessatti kanaaf ummanni Nuuh fakkeenya guddaa taâ€™TMuu. Yommuu Nabii Nuuh (aleyh salaam) Rabbiin qofa gabbaruutti isaan waamu, ummanni suni akkana akka jedhan Qurâ€™TMaanni nuuf hima:

وَقَالُوا لَا نَذَرُنَّ إِلَٰهَتَكُمْ وَلَا نَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ

وَنَسْرًا ۚ

â€œGabbaramtoota keessan hin dhiisinaa; akkasumas, Wadda, Suwaaâ€™TMa, Yaghuus, Yaâ€™TMuuqa fi Nasra hin dhiisinaa [waliin] jedhan.â€• Suuratu Nuuh 71:23

admin